

ובכל זאת, אשמת זדורוב לא הוכחה / פרופ' בועז סנג'רו*

מכיוון שרק בודדים קראו את 456 עמודי פסק-הדין המשתדל לשכנע באשמת זדורוב, עשוי דווקא הניסיון של התובעת שילה ענבר להגן על פסק-הדין ("אשם בלא ספק", "הארץ", 2.11.10) לסייע בהמחשת הסכנה של הרשעת חפים מפשע על סמך הודאותיהם ולהמחשת הצורך בקביעה בחוק של דרישה עצמאית של "סיוע" חזק להודאה: ראייה עצמאית, אובייקטיבית, שלא באה מפי הנאשם או מהתנהגותו, הקושרת אותו לביצוע הפשע.

התובעת: "אין ממש בטענה, שהכרעת הדין מבוססת 'בעיקר על הודאה ועל טביעת נעל'. היא מבוססת על ראיות חיצוניות רבות נוספות." כמעט שהחסרתי פעימה. שפשפתי עיניי והמשכתי לקרוא. ומהן לשיטתה הראיות החיצוניות? – "השקרים הרבים של הנאשם בעדותו; דברי הנאשם לאשתו... העובדה שהנאשם השליך את המכנסיים... עדות פסיכולוגית בית הספר, שראתה את הנאשם... מתנהג התנהגות חריגה ונסערת." אשתמש בתיאור זה של "ראיות חיצוניות" כדי להדגים בפני תלמידיי מהן ראיות שאינן יכולות להיחשב "סיוע" להודאה, משום שהן באות מפי הנאשם עצמו, אינן מסירות את החשש שההודאה היא הודאת-שווא ואינן מוכיחות את העבירה, וודאי שלא באופן עצמאי.

אכן, גם בית-המשפט נתפס כנראה לטעות שלפיה שקרי הנאשם עשויים לחזק את ההודאה באופן משמעותי. לפיכך הוא מקדיש עשרות עמודים בפתח פסק-הדין כדי להראות שהנאשם שיקר מדי פעם. אך צריך לזכור שזדורוב לא הואשם בעדות שקר, אלא ברצח. לא כל השקרנים רוצחים. פסק-הדין עשוי לשכנע שמדי פעם שיקר, אך אין בכך כדי להוכיח שרצח. כפי שאושר בפסק-הדין, חוקרי המשטרה שקרו לזדורוב שיש בידיהם ראיות רבות המוכיחות את אשמתו, לרבות אפילו ראיות מדעיות. בסיטואציה שכזו, לא רק שגוברת הסכנה להודאת-שווא, אלא אף צפוי הנחקר לשקר כדי לנסות ולהרחיק עצמו מזירת הפשע. אם נותר על ההתחסדות, האם לא חפים מפשע רבים היו משקרים בסיטואציה איזמה שכזו?

אשר לעדות הפסיכולוגית, התובעת שכחה לציין שתחילה העידה הפסיכולוגית כי ראתה דווקא את גנן בית-הספר; וכי עובדת ניקיון שהכירה את זדורוב העידה שפגשה בו לאחר שעת הרצח ושהתנהגותו הייתה רגילה ובגדיו לא היו מוכתמים. בית-המשפט – בעקבות המשטרה והפרקליטות – מנתח את הראיות תחת השפעת הקונספציה של "אשמת החשוד": פרטים ועדויות התומכים באשמה מקבלים משקל גבוה; פרטים ועדויות שאינם תומכים בה מקבלים משקל אפסי.

גם לתובעת מפריע שלא נמצא מניע למעשה. לכן היא כותבת שנמצא שהנאשם אלים. ראוי לציין שה"ממצא" הזה מבוסס על מסע במרחב ובזמן – אל ריב בין זדורוב לבין אחיו לפני למעלה מעשור, עוד באוקראינה, ולא על עבר פלילי כלשהו.

קשה להבין כיצד כותבת התובעת ש"כל טענותיו להדרכות, שהתבססו על החקירות המתועדות, נבדקו והופרכו". ברשימתי הקודמת ציטטתי הדרכה מדהימה של ראש צוות החקירה, וכאן אוסיף אחת נוספת מתוך פסק-הדין: "אכן, אזולאי נראה מדגים את תנוחת המנוחה כפי שנמצאה... כאשר הנאשם מעולם לא תיאר פרט זה במלואו".

אשר להתייחסותה של התובעת אל השוואת טביעות הנעליים שביצע המומחה-השוטר כאל "ראייה מדעית שמשקלה רב, בדומה לטביעות אצבע"(!), הריני זורק לעברה את

* פרופ' בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי ולקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ולעסקים (רמת-גן).

הכפפה: אם תשכיל להצביע על ספרות מדעית התומכת בטענה זו, אסיר בפניה את הכובע ואפסיק ללמד דיני ראיות. בינתיים, נראה שהיא מתבססת אך ורק על מומחיותו הפלאית הנטענת של המומחה-השוטר.

גם הניסיון המצוטט של אחד השופטים לקבוע שלא מדובר בהרשעה על סמך הודאה, איננו משכנע, משום שהראיות הנוספות שעליהן הוא מצביע אינן עצמאיות וכוללות את השחזור (שאיננו אלא המשך ההודאה) ואת שקרי הנאשם.

אל מול "הפרטים המוכמנים" שלהם טוענת התובעת, שבוודאי אינם ראיות עצמאיות אלא לכל היותר "דבר מה נוסף" שמשקלו "קל כנוצה", יש לשנן את אמירתו של שופט בית-המשפט העליון ניל הנדל, בפסק-הדין שניתן לאחרונה בפרשת וולקוב, שלפיהם מול "הדבר מה הנוסף" התומך בהודאה, הכרחי לתת משקל משמעותי גם ל"דבר מה חסר" ול"דבר מה סותר". כפי שהראיתי ברשימתי הראשונה, כאלה נותרו כה רבים ללא הסבר, עד כי לא ניתן לקבוע שאשמתו של זדורוב הוכחה מעבר לספק סביר.